

- підручника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання” / О.М. Гончарова. – К., 2000. – 16 с.
4. Ершов А.П. Компьютеризация школы и математическое образование / А.П. Ершов // Математика в школе. – 1989. – №1. – С.22.
  5. Жалдак М.І. Комп’ютер на уроках математики / М.І. Жалдак. – К.: Техніка, 1997. – 303 с.
  6. Коляда М.Г. Використання діяльнісного підходу при формуванні інформаційної культури майбутніх економістів / М.Г. Коляда // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – №1. – С.46-58.
  7. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль. – М.: Прогресс, 1979. – 406 с.
  8. Скворцов Л.В. Информационная культура и цельное знание: избранные труды / Л.В. Скворцов. – Ин-т научн. информ. по общественным наукам, 2001. – 228с.
  9. Співаковський О.В. Інформаційні технології в управлінні вищими навчальними закладами [методичний посібник] / О.В.Співаковський, О.О.Глущенко, Н.А.Кудас, Я.Б.Федорова, Н.М.Чаловська, Д.Є.Щедролосьєв. – Херсон: Айлант, 2005. – 152 с.
  10. Суханов А.П. Информация и прогресс / А.П. Суханов. – Новосибирск: Наука, 1988. – С. 35.
  11. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры: избранное / А. Швейцер. – М., 1993. – 402 с.

Аннотація. В статті розкривається питання про необхідність формування інформаційної культури сучасного молодого освітнього людини. Акцентується на визначальній ролі високого рівня інформаційної культури, яка стимулює процес удосконалення навчально-виховного процесу; забезпечує доступність і ефективність освіти.

Ключевые слова: культура, інформаційна культура, інформатизація суспільства.

Annotation.. The problem of necessity of formation of the contemporary young educated man's informational culture has been revealed. The article stresses on importance of informational culture high level, which stimulates the improvement of training process provides the availability & effectiveness of educational process.

Keywords: culture, information culture, information's society.

УДК 371.372

Гагаріна Н.П.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ЯКОСТЕЙ

Анотація. У статті розкривається необхідність та шляхи формування основ життєвої компетентності дошкільників.

Ключові слова: компетентність, дошкільна освіта, українське суспільство.

Сьогодні ставлять максимально високі вимоги до темпу життя та рівня розвитку молодого покоління. Нові підходи вимагають і нових форм роботи, нової моделі планування освітньо-виховної роботи з дітьми, нових поглядів на процес виховання. У “Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті” зазначається, що “...в Україні має стверджуватися стратегія прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти і науки: повинні забезпечуватись умови для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя” [6, 6]. У зв’язку з цим на перший план виступають гуманістичні ідеї та орієнтири, що ґрунтуються на повазі до особистості дитини, турботі про її розвиток. Такий підхід передбачає визнання кожного вихованця як унікальної особистості, його прав, ставлення до нього як суб’єкта власного розвитку. Оскільки дошкільна освіта є першою ланкою у неперервній системі освіти, від того, який старт буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєві настанови та світорозуміння дорослої людини. Дошкільний вік можна вважати першим етапом становлення особистості, оскільки саме в цей час відбувається інтенсивне ускладнення життєвих зв’язків дитини. Дошкільника можна охарактеризувати як особистість – суб’єкта стосунків з близькими дорослими. Тому необхідно створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Це передбачає поступовий перехід від навчально-дисциплінарної

моделі до особистісно орієнтованої, яка спрямована на організацію повноцінної життєдіяльності самої дитини як її активного суб'єкта. Провідні психологи та педагоги проблему компетентності вважають однією з найактуальніших. Останнім часом вона міцно входить до сучасних методик (В.Бочарова, І.Зязюн, Л.Коваль, О.Кононко, І.Костюк та ін.). Це стосується і технологій дошкільної освіти, тому що саме в дошкільному віці закладаються основи розумових, моральних та емоційно-вольових якостей особистості. Поняття компетентності науковцями застосовується щодо різних життєвих сфер. Так, О.Кононко у своїх працях розкриває поняття життєвої компетентності [8], а в дослідженні В.Кузьменко визначаються шляхи розвитку соціальної компетентності дошкільнят [9]; компетентність дитини у предметному світі висвітлено у дослідженнях Г.Раратюк [11, 169]. Ш.Амонашвілі говорить про життєву компетентність дитини: "...чим багатогранніший у дитини життєвий досвід дитинства, тим успішніше може вплітатися в нього найбагатший досвід людства" [1, 11].

Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, що є нормативним документом, визнано за основні пріоритети життєву компетентність та морально-духовний розвиток дошкільника. У ньому акцентується увага на необхідності узгодженості таких основних життєвих сил дитини, як прагнення до самовираження, саморозвитку і самозбереження [3, 62]. Згідно з його положеннями пріоритети змінюються. Щоб зрозуміти і оцінити у сучасному сприйнятті соціально-філософський та етичний зміст цієї проблематики, потрібен глибокий аналіз складних і багатозначних процесів суспільного життя та дослідження внутрішнього світу особистості, її свідомості та поведінки, безпосередньо визначеними її морально-ціннісними орієнтирами, – адже людина й уся сфера її життєдіяльності органічно включені в історичний процес.

Таким чином, цінності та ціннісні орієнтації, які виникають на їх основі, відображаючи певні усталені взаємини у суспільстві, детерміновані насамперед певним характером суспільних відносин. Світ цінностей – це передусім світ культури, духовності людини, її моральної свідомості, тих оцінок, у яких виражається міра духовного багатства особистості. Оскільки ж основною абсолютною цінністю – є людина, то дуже важливо зрозуміти, що її звеличує, без чого неможливе повне розкриття її творчого потенціалу (на рівні потреб), що саме є необхідними умовами для її життя (на рівні інтересів). Потреби, інтереси, здібності та цінності – взаємопов'язані елементи моральної свідомості та поведінки особистості, які формуються насамперед у сім'ї на основі морально-ціннісних якостей батьків. На відміну від дошкільного закладу, школи, ВНЗ, місця роботи сім'я протягом усього життя лишається тим тлом, на якому відбувається особистісне зростання людини. У цьому розумінні вона не має конкурентів – і в дитинстві, і в юності, і в дорослості батьки лишаються для своєї дитини найавторитетнішими, найзначущішими, найріднішими людьми. [7, 107].

У діяльності "Академії батьківства" Московського гуманітарного педагогічного інституту висвітлено здійснення моніторингу проблемних ситуацій родинного виховання і навчання дітей, а також моніторинг ефективності взаємодії сім'ї та дошкільного закладу. Створений віртуальний проект енциклопедії для батьків, в роботі якого приймають участь спеціалісти із України, Росії, Німеччини, США, Ізраїлю, Греції та інших країн. Щонеділі в інтернеті проводяться розвиваючі і навчаючі тренінги, психолого-педагогічні майстерні і тематичні родинні посиденьки. Ці заходи а також ситуативні та тематичні форуми допомагають батькам знаходити різноманітні прийоми розвитку мовленнєвих, комунікативних та інтелектуальних здібностей дітей [5, 75]

За умов трансформації українського суспільства особливої значущості набувають питання формування в молоді компетентності, конкурентоспроможності, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки. Увага вчених спрямована на вивчення сутності й змісту компетентнісного підходу, розроблення шляхів і засобів формування та розвитку життєвої компетентності у дошкільників (В.Адольф, Ю.Варданян, Б.Гершунський, С.Гончаренко, Ю.Кулюткін, А.Маркова, Л.Мітіна, Н.Лобанова, Н.Остапчук, О.Пометун, О.Савченко, Г.Сухоцька та ін.). Значна увага питанню вивчення життєвої компетентності приділялась вченими І.Єрмаковим, Л.Мітіною, Д.Пузіковою та ін. Проте проблема формування основ життєвої компетентності дошкільників недостатньо розроблена.

До найбільш розроблених категорій належать: аутопсихологічна, соціально-психологічна, соціальна, громадянська компетентності. Аутопсихологічна компетентність – це уявлення індивіда про себе, на основі якого він вибудовує свою взаємодію з іншими людьми. Психологічна компетентність охоплює вміння: адекватно оцінити власні здібності, можливості; вибрати найефективніший варіант поведінки; регулювати власні емоційні стани. Соціально-психологічна

компетентність виявляється у сфері соціальних взаємодій, взаємовідносин. Соціальна компетентність – це здатність адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі повноти знань про неї. Громадянська компетентність – розвиток здатностей бути громадянином (інтегрує в собі когнітивні, емоційні, діяльнісні вміння) [4, 163].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що значний потенціал для формування життєвої компетентності має вплив родинного виховання, а саме ціннісні якості батьків.

Батьки, перебуваючи з дітьми від народження, допомагають дитині усвідомити себе у своїх переживаннях і діях, зосереджують увагу на внутрішньому світі дитини, її висловлювання та способи мислення. Родини, передаючи власний життєвий досвід та формуючи духовний світ дитини, проєктують життєву компетентність дитини. У разі недостатньо сформованої життєвої або педагогічної компетентності батькам важко порозумітися зі своєю дитиною та досягти виховного успіху. І лише співпраця батьків і педагогів у формуванні компетентної особистості дасть позитивний результат. Свою місію педагога повинні вбачати не лише у тому, щоб давати дітям знання, а й у навчанні вихованців жити серед людей, розуміти їхні взаємини, відрізнити добро від зла, отже, набувати життєвої компетентності, вчитися любити прекрасне.

Вивчаючи методичні аспекти реалізації Базової Програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”, можна виділити наступне: якщо своєчасно не формувати світобачення малюка, не впливати на його змістові характеристики, йому буде важко визначитись в житті [2, 430], [10, 208]. Виростити, виплекати з дитини особистість, надати змогу творчо розвиватися, допомогти стати неповторною – ось мудрість виховання. Головний початок у сім’ї, бо діти її дзеркало [4, 380].

Ми маємо на меті обґрунтувати морально – ціннісні якості батьків для формування основ життєвої компетентності дошкільників. Сформувати ці якості, підготувати дошкільника до безболісного його входження в суспільство, в доросле життя – одне з основних завдань у розвитку основ життєвої компетентності дітей, які стоять перед вихователями дошкільних навчальних закладів. Слід акцентувати увагу на розкритті суті понять “компетентність” та “життєва компетентність”.

Аналіз словників дає підстави стверджувати, що в них виділяються терміни “компетентність” і “компетенція”, зазначаючи, що компетенція в перекладі з латинської “competentia” означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, поінформована, пізнала їх і має певний досвід. Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань, досвіду і здібностей, що дають змогу обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній [7, 189].

Компетентісний підхід на перше місце ставить уміння дитини – дошкільника на основі знань та морально-ціннісних якостей, сформованими батьками, вирішувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях. Реалізація компетентісного підходу залежить від загальної освітньо-культурної ситуації, в якій живе й розвивається дошкільник.

Значне місце в розвитку особистості належить формуванню її життєвої компетентності. Науковці А. Куракін, А. Мудрик, Л. Новікова розглядають життєву компетентність як якість особистості, що формується під час міжособистісної взаємодії, спілкування, без якого неможливе її становлення. Перше спілкування у дошкільника, його основи формуються в сім’ї, тому від того, який моральний дух, яка атмосфера у спілкуванні з батьками залежать і основи формування основ життєвої компетентності дошкільника. Не всі діти впевнені у собі. Соціальне оточення відіграє важливу роль в підтримці цієї впевненості. Особливо цьому можуть сприяти батьки. Є багато способів надання дітям позитивної уваги та підтримки: тепле і щире піклування дітьми; повага та захоплення позитивними моментами в поведінці дитини і її хорошими намірами; запобігання негативної поведінки за допомогою своєчасних втручань; показати дитині та дати їй зрозуміти, що вона є повноправним членом родини; допомогти дитині досягти успіху як в областях соціальної компетентності, так і в здійсненні конкретної діяльності.

Як стверджує О.Савченко, індивідуальний підхід до життєвої компетентності особистості не вичерпується адаптацією до соціального середовища. В дослідженнях вчених І. Беха, В. Ляшенко, Т. Поніманської розглядається становлення життєвої компетентності як процес засвоєння моральних норм, духовних цінностей, стереотипів, вироблених суспільством, у результаті чого формується система внутрішніх регуляторів, морально-ціннісне ставлення до життя. А родина – це окрема ланка суспільства, яка є основною і головною для дитини – дошкільника. Необхідність формування моральної, гідної, здатної до відповідального вибору людини, робить особливо актуальною проблему її морально-ціннісної орієнтації.

Таким чином, соціальна значущість і практична необхідність формування певної життєвої позиції дошкільника, розвиток його елементарної життєвої компетентності, підвищення моральності взаємин батьків та дітей потребують глибокого вивчення та впровадження в життя.

Література

1. Амонашвили Ш. Как живёте, дети? – М., 1986. – С.11
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / М – во освіти і науки України, Акад.пед.наук України; наук.ред.та упоряд. О.Л.Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред.журн. “Дошк.вих.”, 1999. – 62 с.
4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник/ За ред. І. Г. Єрмакова – Запоріжжя: Центріон, 2005. – 640 с.
5. Журнал “Ребенок в детском саду”. – 2009. – № 4, ст. “Академия родительства: шаги к партнерству”. – С. 75.
6. Книга керівника дошкільного навчального закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд.О.А.Копейкіна; Л.В.Гураш. – Харків: Торсінг плюс. 2006. – 512 с.
7. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. – метод.посіб./Наук.ред.О.Л.Кононко. – К.: Ред.журн. “Дошкільне виховання”, 2003 – 243 с.
8. Кононко О.Л. Життєва компетентність – стратегія дошкільного виховання // Дошк.вих. – 1999. – № 5
9. Кузьменко В.У.Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку // Дошк.вих. – 2001. – № 9
10. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / О.Л.Кононко, З.П.Плохій, А.М.Гончаренко [та ін.] . – К.: Світич, 2009. – 208 с.
11. Раратюк Г.І. Компетентність у предметному світі // Наук. – метод.зб. – Умань, 2002.

Аннотация. В статье раскрывается необходимость и пути формирования основ жизненной компетентности дошкольников.

Ключевые слова: компетентность, дошкольное образование, украинское общество.

Annotation. A necessity and ways of forming of bases of vital competence of under-fives opens up in the article

Keywords: competence, preschool education, Ukrainian society.

УДК 37(09)

Горбатюк О.В.

РОЛЬ М.М. ЛИСЕНКА У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ У 60-80-РОКИ ХХ СТ.

Анотация. Дана стаття висвітлює одне з найважливіших питань історії вітчизняної методики – запровадження історії України як окремого предмета вивчення в радянську систему навчання історії та визначення внеску М.Лисенка в це значуще перетворення.

Ключові слова: історія України, радянська система навчання, М.Лисенко.

Микола Миколайович Лисенко видатний український історик-методист другої половини ХХ ст. який здійснив значний внесок у розвиток української історичної науки та шкільної історичної освіти. Він понад 30 років очолював в Інституті педагогіки лабораторію яка стала за радянської доби республіканським центром з методики навчання історії в загальноосвітній школі. Саме з його ім'ям пов'язано така важлива подія як введення у радянській школі 60-х років шкільного курсу історії України, формування його змісту та методики викладання.

Зміст шкільної історичної освіти в Україні протягом останніх років був предметом розгляду нового покоління українських методистів, що склалось за часів незалежності. Початок подібних досліджень покладений у працях О.І. Пометун, яка присвятила розвитку української методики навчання історії своє докторське дослідження і низку наукових публікацій. Проблеми формування і трансформацій змісту шкільної історії досліджував К. Баханов, який зосередив основну увагу на створенні національної концепції навчання історії в школі у 90-ті роки ХХ – на